

FRANSE ENTREESTEMPELS

Of Frankrijk de oudste postorganisatie heeft of niet, in ieder geval staat vast dat in 1464 bij wet de Franse posten in het leven werden geroepen. Dóór de Franse regering en alleen vóór de Franse regering, want het vervoer van brieven voor de burgers was niet toegestaan. Enkel voor de paus werd een uitzondering gemaakt en voor niemand anders. Wanneer er overtredingen werden geconstateerd, waren de straffen niet mis. Het was uitkijken geblazen want de doodstraf lag zelfs binnen de mogelijkheden. Maar ja, als de tijd voortschrijdt, dan gaan soms andere motieven een rol spelen. In de 17e eeuw werden de voorschriften iets soepeler maar het vervoer van een brief van een particulier werd als een gunst beschouwd. Het vervoer werd nog gemakkelijker toen in 1668 de nieuwbenoemde staatsman Louvois direct na zijn benoeming een regeling met het postverkeer op Holland wist te bewerkstelligen. In Frankrijk en Holland reageerde men verheugd. De handel met Frankrijk - denk maar aan de wijn in Bordeaux en omstreken - was en is nog steeds van grote betekenis. Daarnaast herbergde Holland nogal wat Franse vluchtelingen - de Hugenoten -, die nu weer in contact konden komen met hun achtergebleven familieleden.

De post in Frankrijk was een regaal. Dat wil zeggen een koninklijk recht om het gezag over de post uit te oefenen en de baten ervan te incasseren. Tot aan de Franse revolutie werd de post verpacht en waren de pachtopbrengsten voor de Kroon. In de Zuidelijke Nederlanden was de post in handen van Thurn und Taxis en in de Republiek der Verenigde Nederlanden in handen van de steden; later vond centralisatie plaats in de Statenpost.

Om vanuit de Republiek der Verenigde Nederlanden in Frankrijk te komen, moest de post door de Zuidelijke Nederlanden en daarom ook door de handen van Thurn und Taxis. Dat ging natuurlijk niet zomaar, daarvoor moesten regelingen komen. Tussen Frankrijk en Thurn und Taxis werden verschillende overeenkomsten aangegaan, b.v. op 18 november 1740 werd tussen beide partijen een verdrag gesloten, waarin werd bepaald dat de post van Holland naar Frankrijk door Thurn und Taxis in gesloten malen (gesloten postzakken) zou worden vervoerd van KUIPERSVEER - ten zuiden van Rotterdam - in Holland naar MENEN in het zuiden van de Zuidelijke Nederlanden tegen de Franse grens bij Lille. In datzelfde verdrag werd ook de route vastgesteld, die van Kuipersveer over Antwerpen, Gent, Kortrijk, Menen en Lille naar Parijs liep. Er was ook nog een andere route over Brussel en Valenciennes.

Op deze kaart is de postroute aangegeven van Kuipersveer naar Menen.

- STEMPELS

In Frankrijk voelde men langzamerhand de behoefte om de brieven uit het buitenland, die Frankrijk binnenkwamen, van een aantekening van het land van herkomst te voorzien. De problemen, verbonden aan het vaststellen van

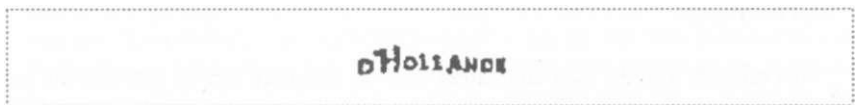
het te betalen port door de ontvangers van de brieven en het gebrek aan aardrijkskundige kennis, zal daar wel niet vreemd aan geweest zijn. Er is weinig literatuur over dit onderwerp - Franse 'HOLLANDE' stempels op brieven uit Holland - maar de studiegroep 'Douwe De Haan' met zes posthistorici hebben een tipje van de sluier weten op te lichten. Het meeste opzoekwerk hebben de onderzoekers gedaan via gelopen brieven. Nieuwe vondsten kunnen dan soms aanleiding geven tot nieuwe inzichten. In dit artikel willen we U hiervan een voorbeeld geven.

Voor brieven uit Engeland werd bij binnenkomst in Frankrijk het stempel 'D'ANGLETERRE' gebruikt en voor brieven uit Duitsland het stempel 'D'ALLEMAGNE'. Voor post uit Holland werd aan het eind van de 17e eeuw het eerste stempel 'D'HOLLANDE' in gebruik genomen. Het was een klein formaat stempel en het is maar 1 jaar - van november 1695 tot november 1696 - gebruikt. Het heeft dienst gedaan in het Franse grenskantoor Lille. We zullen twee van deze grenskantoren, waar de entreestempels 'HOLLANDE' gebruikt zijn, de revue laten passeren. We beginnen met het grenskantoor Lille.

- HET GRENSKANTOOR LILLE

Het grenskantoor Lille was een zeer belangrijk kantoor aan de grens, waar de post vanuit het buitenland Frankrijk binnenkwam. Het werd in vrijwel alle postverdragen genoemd. Post voor en uit Holland, Engeland, Duitsland, Italië, enzovoort ging via het kantoor Lille. In een overeenkomst in 1585 met Leonard en Lamoral Tassis werd Lille al genoemd. In Lille werden de eerste entreestempels in 1695 geplaatst, hoewel sommigen beweren dat het in het enkele kilometers verderop gelegen Pont-Tressin gebeurd zou zijn.

Het eerste stempel (no 1) dus, dat in Lille in gebruik werd genomen, was van een klein formaat en heeft, zoals reeds gezegd, maar een jaar dienst gedaan van november 1695 tot november 1696. Het jaar 1995 is dus voor deze soorten entreestempels een jubileumjaar, want het is precies 3 eeuwen geleden, dat de Fransen met deze stempeling aanvingen.

Stempel no. 1, gebruikt in Lille van november 1695 tot november 1696.

Brief, verzonden 5 november 1696 van Rotterdam via Lille naar Nieuwpoort met het stempel dHollande (no. 1).

Dat eerste model van het stempel 'D'HOLLANDE' maakte plaats voor het volgende (no. 2), dat van februari 1698 tot maart 1714 gebruikt werd. De slijtage van het stempel was groot en het gebruik van versleten modellen (no.2a) heeft lang geduurd. We vinden afdrucken ervan in de periode van januari 1719 tot juni 1741.

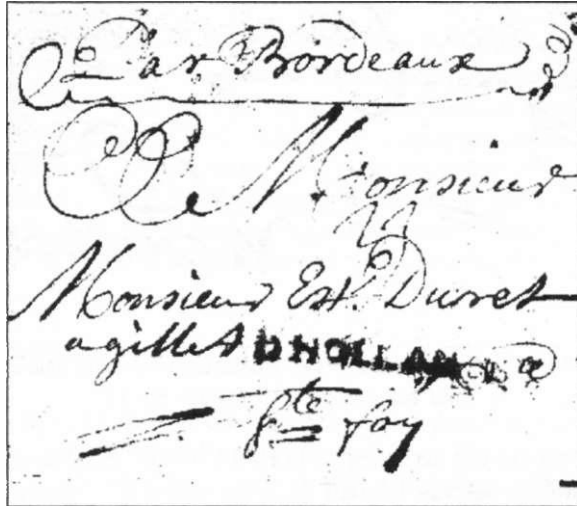
Stempel no. 2, gebruikt in Lille van februari 1698 tot maart 1714.

Stempel no. 2a, gebruikt in Lille van januari 1719 tot juni 1741

Thurn und Taxis had de zorg van de post op de route van Frankrijk naar Holland door de Zuidelijke Nederlanden, die onder Spaans bewind stonden. Tijdens het gebruik van stempel 2 en 2a zijn er twee onderbrekingen van de

werkzaamheden van Thurn und Taxis geweest. De eerste maal was in 1702 toen de Spaanse Successieoorlog uitbrak en die in 1713 eindigde met de Vrede van Utrecht. De Zuidelijke Nederlanden waren gedurende die oorlog door Frankrijk bezet en Thurn und Taxis moest uit Brussel verhuizen en ging naar Frankfurt. De post werd gedurende de bezetting door Frankrijk verzorgd. Na de vrede kwam Thurn und Taxis in 1715 weer terug om de draad opnieuw op te pakken.

Brief, verzonden 20 oktober 1732 van Rotterdam naar Sainte-Foy bij Bordeaux en gestempeld met het versleten stempel D.HOLLANDE (no. 2a).

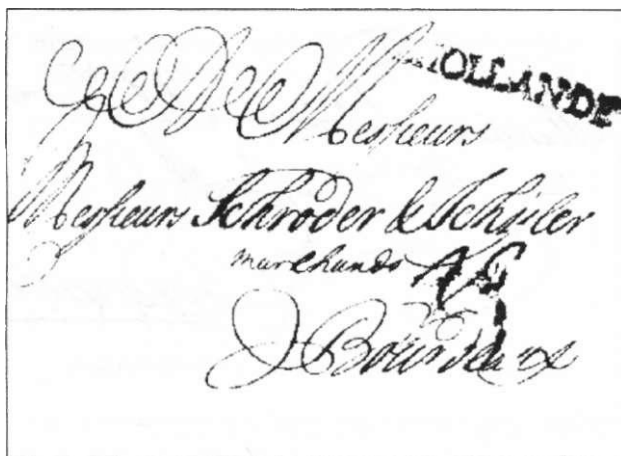
De tweede maal was in 1740 toen de Oostenrijkse successieoorlog uitbrak en verregaande gevolgen had voor heel Europa. De Engels-Spaanse koloniale oorlog was in 1739 begonnen en toen in 1740 Keizer Karei VI van Oostenrijk overleed, was die gebeurtenis de aanloop van een vrijwel complete Europese oorlog, die ook in de verre gewesten, de koloniën, werd uitgevochten. Oostenrijk, gesteund door Rusland, Engeland en de Republiek der Verenigde Nederlanden raakten slaags met Frankrijk, Pruisen, Beieren en Spanje. De aanleiding was het niet erkennen van de opvolging van Maria Theresia in de Oostenrijkse Erflanden. Tot deze Erflanden behoorde de Zuidelijke Nederlanden, die door Frankrijk werden bezet. Dat betekende weer dat Thurn und Taxis voor de post opnieuw tijdelijk werd uitgeschakeld en dat de Fransen de zaak overnamen.

Nog tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog werd in Frankrijk een nieuw model stempel (no. 3) in gebruik genomen.

DHOLLANDE

Stempel no. 3, gebruikt in Lille van maart 1746 tot februari 1749.

De oorlog bracht de wereldeconomie in een diep dal. De handel liep sterk terug en de gemoederen raakten ook in ons land zeer verhit. Opstootjes waren aan de orde van de dag. Stromen vluchtelingen uit Staats-Vlaanderen kwamen ons land binnen met verhalen, dat de Franse troepen geen lieverdjes waren. De Fransen hadden snel de Oostenrijkse Nederlanden bezet en ook Staats-Vlaanderen en Staats-Brabant moesten er aan geloven. Het paradepaardje, de als onneembaar beschouwde vestingstad Bergen op Zoom, viel in Franse handen. De geraadpleegde bronnen zeggen dat het postverkeer gedurende deze oorlog zeer gering is geweest en dat is begrijpelijk, omdat de economische situatie zeer slecht was. Toch kwam er een nieuw model stempel en dat zou op 10 maart 1746 gebeurd moeten zijn. En hier doet zich het geval voor dat de beperktheid van een onderzoek soms aanleiding kan zijn van een rectificatie, zoals in het begin van dit artikel is gezegd. Hieronder vindt U een afbeelding van een brief, die op een eerder tijdstip verzonden is dan 10 maart 1746. Deze brief is 13 september 1745 gedateerd, bijna een halfjaar eerder

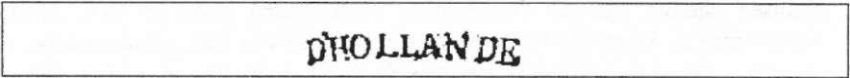
Messieurs
Messieurs Schroder & Schiller
marchands
A. B. W. de ...

Brief, verzonden 13 september 1745 van Amsterdam naar Bordeaux.
Het stempel DHOLLANDE (no. 3) is geplaatst in Lille

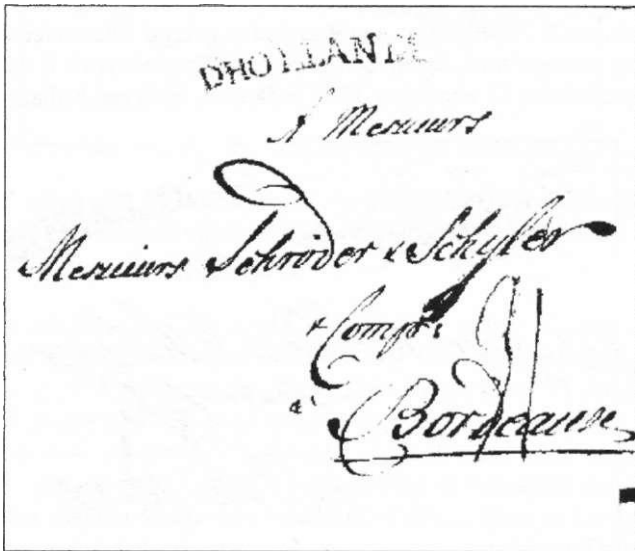
In 1752 werd er het een en ander gewijzigd. Naast Lille werd ook Parijs grenskantoor. Bepaald werd dat de stempeling van brieven uit het buitenland niet meer in Lille maar voortaan in Parijs moest plaatsvinden.

- HET GRENSKANTOOR PARIJS

In Parijs zijn vier verschillende stempels in gebruik geweest van 1752 tot 1809, toen er een nieuwe regeling kwam. Het eerste stempel (no. 4) werd in augustus 1752 in gebruik genomen. Het heeft tot november 1795 dienst gedaan, meer dan 40 jaar.

Stempel no. 4, gebruikt in Parijs van augustus 1752 tot november 1795.

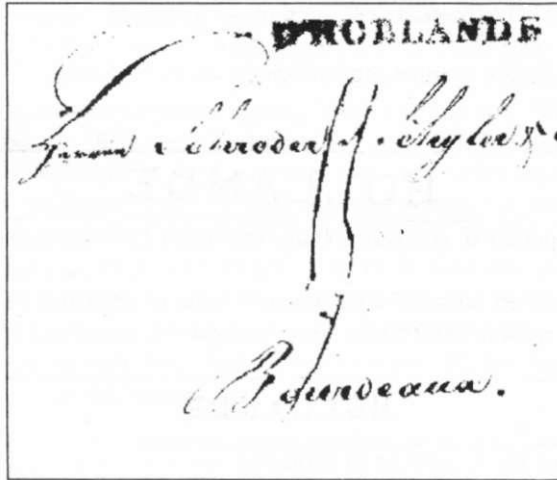

Brief, verzonden 13 juni 1776 van Amsterdam naar Bordeaux.
Het stempelen heeft plaatsgevonden in Parijs met het stempel D'HOLLANDE (no. 4).

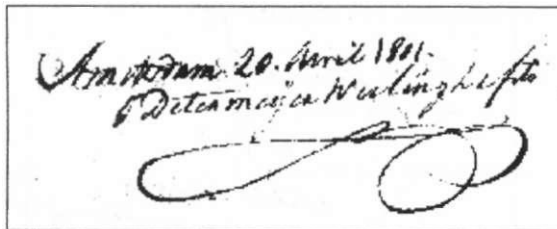
In de laatste dagen van 1795 werd weer een nieuw model stempel (no. 5) in gebruik genomen. De gebruiksduur eindigde op 1 januari 1806.

D'HOLLANDE

Stempel no. 5, gebruikt in Parijs van december 1795 tot januari 1806.

Brief, verzonden 10 april 1801 van Königsberg naar Bordeaux met het stempel D'HOLLANDE (no. 5)

Zijklep van de brief met aantekening (zie tekst)

De brief heeft wel een bijzonderheid, die het vermelden waard is. Hij is verzonden door firma Loreck & Frommer te Königsberg. Rechtstreeks versturen naar Bordeaux was niet mogelijk vanwege de oorlogstoestand tussen Frankrijk en rest van Europa. Daarom werd een tussenstation gezocht.

De Bataafse Republiek was in naam nog zelfstandig en daarom werd de brief naar een bevriende relatie in Amsterdam gezonden met het verzoek deze door te sturen naar de fa. Schröder & Schyler te Bordeaux. Op één van de zijkleppen van de brief staan aantekeningen van de bevriende relatie - de Amsterdamse firma Detemeijer, Wuling & fils - en dat zijn de datum van ontvangst op 20 april 1801 en de naam van het Amsterdamse bedrijf (zie afbeelding op zijklep op voorgaande pagina). In de brief staat een notitie met de datum van ontvangst op 28 april 1801 door geadresseerde in Bordeaux en de datum van het verzonden antwoord op 23 mei 1801.

Het derde Parijse stempel zag het licht in maart 1798 en heeft dienst gedaan tot maart 1807.

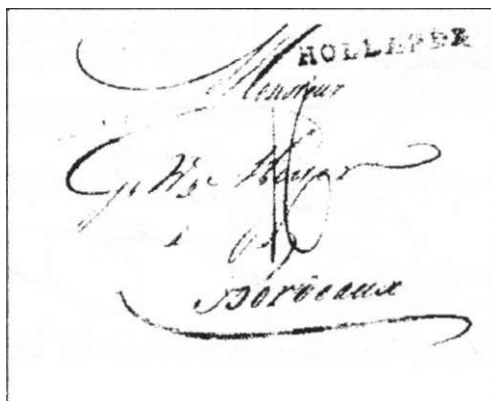
HOLLANDE

Stempel no. 6, gebruikt in Parijs van maart 1798 tot maart 1807

Het vierde en laatste Parijse stempel werd in augustus 1801 in gebruik genomen en werd in 1809 buiten dienst gesteld.

HOLLANDE

Stempel no. 7, gebruikt in Parijs van augustus 1801 tot juli 1809.

Brief, verzonden 10 april 1806 van Amsterdam naar Bordeaux.
Het stempelen heeft plaatsgevonden in Parijs met het stempel
HOLLANDE (no. 7)

De brieven met de Stempels no. 3, 4 en 5 zijn allen geadresseerd aan de firma Schröder & Schyler & Cie te Bordeaux. Interessant is te weten dat deze firma - wijnhandelaren in de regio Bordeaux en opgericht in 1739 - nog steeds bestaat. De fles met het etiket waarop deze mededelingen stonden, had een fantastische inhoud. De wijn van het jaar 1989 smaakte voortreffelijk.

Gedurende het bestaan van de Bataafse Republiek werden geen wijzigingen in het aanbrengen van 'HOLLANDE'-poststempels aangebracht. Ook niet in 1806 toen Lodewijk Napoleon als koning werd aangesteld. Maar tegen het einde van het bestaan van het Koninkrijk Holland werd toch in 1809 het laatste stempel 'HOLLANDE' op de poststukken gezet want op 1 augustus van dat jaar kwam er een nieuwe regeling. Nog geen jaar later werd deze ook overbodig, want in 1810 werd Nederland bij de Franse Republiek ingelijfd. Ons land werd verdeeld in departementen met voor ieder departement een nummer. Het berekenen van het verschuldigde bedrag op ongefrankeerde stukken was daardoor heel wat eenvoudiger geworden. Na het herstel van de onafhankelijkheid in 1813/1814 kwam er in 1818 weer een geheel nieuwe regeling tussen Frankrijk en de Verenigde Nederlanden. Geconstateerd kan worden, dat na het buiten gebruik stellen van de 'HOLLANDE'-stempels, de wijzigingen wel in een heel snel tempo werden doorgevoerd. Politieke situaties waren daar niet vreemd aan.

B. van Charolois

Geraadpleegde literatuur:

P.C. Korteweg,	300 Jaar Postmerken van Nederland.
O.M. Vellinga,	Poststempels van Nederland
J.v.d. Linden,	De 'HOLLANDE'-merken op brieven van 17e tot de 19e eeuw
Klaas Jansma en Meindert Schroor,	Onze Vaderlandse Geschiedenis.
Mr. Dr. J.C. van Overvoorde,	Geschiedenis van het Postwezen in Nederland voor 1795.
A.W.P. Arts,	Het brievenpostwezen te s 'Hertogenbosch
J. Mulder en A. Bosman,	Thurn und Taxis.